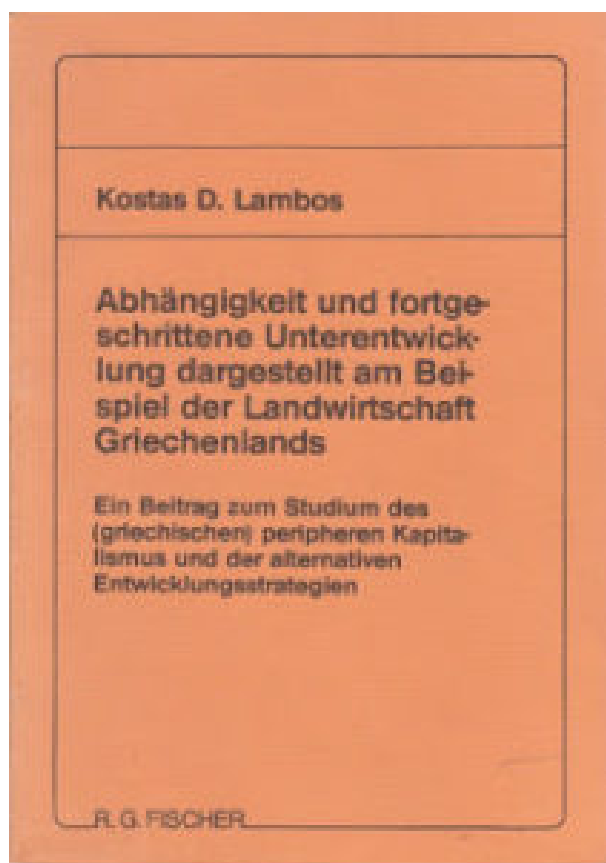

ΓΙΑ ΤΗΝ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ ΓΕΝΕΣΗΣ ΚΑΙ ΓΙΑ ΤΟΝ ΧΑΡΑΚΤΗΡΑ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΑΣΤΙΣΜΟΥ (του Κώστα Λάμπου)

Για τη διαδικασία γένεσης και για το χαρακτήρα του ελληνικού αστισμού (1200-1830)[1]

Τα σημερινά εθνικά, οικονομικά και κοινωνικά προβλήματα της Ελλάδας «θα γίνουν τότε μόνο κατανοητά, όταν θα πάψει πλέον να αγνοείται προκλητικά ο νόμος ύφανσης του ιστού της ελληνικής κοινωνίας στο παρελθόν, ιδιαίτερα κατά την τουρκοκρατία (1453-1827)[2]. Οι καρποί τόσο των εθνογενετικών όσο και των ανθρωπογενετικών διαδικασιών έχουν ομοιότητες μεταξύ τους επειδή η οικονομική και κοινωνική όπως η σωματική και πνευματική ανάπτυξή τους εξαρτάται σημαντικά από τις συνθήκες εγκυμοσύνης και τις στραπάτσες της γέννας. Ωστόσο λείπουν ακόμα οι επιστημονικά έγκυρες και ιδεολογικά αποφορτισμένες μελέτες για τις συνθήκες γέννησης του

νεοελληνικού έθνους που θα βοηθούσαν σ' αυτή την κατανόηση. Γι αυτό θα προσπαθήσω με τη μεγαλύτερη δυνατή συντομία να προσεγγίσω συνολικά αυτό το ζήτημα, δηλαδή τις συνθήκες της στρεβλής διαμόρφωσης της ελληνικής εθνικής συνείδησης καθώς και αυτό της ιστορικής εγκυμοσύνης και της πολύ καθυστερημένης γέννας του νεοελληνικού κοινωνικού σχηματισμού.

Υπήρχε από την εποχή της αρχαίας Ελλάδας η ιδέα της ενότητάς της, αλλά αυτή επιχειρήθηκε τότε με τον ιμπεριαλισμό της Αθήνας και τότε με τον επεκτατισμό της Σπάρτης και πάντα στη βάση ανελέητων εμφύλιων συγκρούσεων και συμμαχικών καταστροφικών πολέμων με τη συνδρομή πάντα της τότε μεγάλης δύναμης της Περσίας. Η γρήγορη κατάρρευση της αυτοκρατορίας του Μεγάλου Αλεξάνδρου και η πτώση της τελευταίας πόλης-κράτους, της Κορίνθου, το 147 της παλιάς χρονολόγησης, άμεση συνέπεια της ανικανότητας των πολλών ελληνικών πόλεων-κρατών να φέρουν σε έναν κοινό παρανομαστή τα συμφέροντά τους, οδήγησε αναπόφευκτα στη διάλυση της αρχαίας Ελλάδας και στη μετατροπή των ελληνικών περιφερειών σε διοικητικές επαρχίες της ρωμαϊκής αυτοκρατορίας [3]. Οι εξελίξεις που ακολούθησαν καθορίστηκαν αποκλειστικά από τα συμφέροντα της Ρώμης. Το ελληνικό στοιχείο, ιδιαίτερα ισχυρό στην νοτιοανατολική λεκάνη της Μεσογείου, καρπός της επεκτατικής πολιτικής του Μεγάλου Αλεξάνδρου δεν μπόρεσε να αντισταθεί και να υπερασπισθεί την ιδέα της ενιαίας Ελλάδας. Αλλά και η διάσπαση και κατάρρευση της ρωμαϊκής αυτοκρατορίας καθώς και άνοδος της θεοκρατικής βυζαντινής αυτοκρατορίας στις ανατολικές επαρχίες που ακολούθησαν δεν οδήγησαν σε σημαντικές διαφοροποιήσεις που θα μπορούσαν να επιτρέψουν τον ισχυρισμό ότι το Βυζάντιο υπήρξε μια κάποια συνειδητή συνέχεια της αρχαίας, ή έστω ένας κάποιος πρόδρομος της νεώτερης Ελλάδας, όπως συνηθίζουν να ισχυρίζονται ακόμα μερικοί, κι αυτό γιατί το λεγόμενο ορθόδοξο χριστιανικό ιερατείο δεν κατάστρεψε και εξαφάνισε μόνο τα μνημεία της αλλά προχώρησε στο κάψιμο και στο θάψιμο της αρχαίας ελληνική Γραμματείας επειδή αυτή δεν απαντούσε στο βασανιστικό του ερώτημα για το φύλλο των υποτιθέμενων αγγέλων.

Βέβαια οι απόγονοι των αρχαίων Ελλήνων, ο απλός λαός που βρίσκεται εκτός εξουσίας των σκοταδιστικών και εξουσιαστικών ιερατείων, προσπαθούν να διατηρήσουν τη γλώσσα, τα ήθη και τα έθιμά τους, ως συγκολλητική, αμυντική και αλληλέγγυα δύναμη επιβίωσης, μέχρι τα μέσα του 11^{ου} αιώνα όπου επιχειρείται υπό τον Μιχαήλ Ψελλό [4] η αναβίωση της αρχαίας ελληνικής γλώσσας και παράδοσης.

Ακολουθεί στις αρχές του 13^{ου} αιώνα (1205-1210) η απόπειρα του 'Βασιλείου της Νικαίας' υπό τον Θεόδωρο Λάσκαρη και τη σύμπραξη των μεγάλων οικογενειών των Λασκαραίων και Βατατζήδων να εμφανιστεί ως «το πρώτο εθνικό ελληνικό κράτος»[5]. Αν και πολλοί, δικαιολογημένα ίσως, αμφισβητούν ότι το κράτος της Νικαίας διέθετε τα ιστορικά χαρακτηριστικά ενός ελληνικού εθνικού κράτους, εντούτοις η μελέτη των γεγονότων αυτής της εποχής μας αποκαλύπτει τα πρώτα σοβαρά σκιρτήματα διαμόρφωσης μιας ελληνικής εθνικής συνείδησης. Τελικά μόνο στην τελευταία φάση του Βυζαντίου, περίπου στον 14^ο αιώνα, γίνεται αντιληπτή μια δειλή όσο και ακόμα αδιαμόρφωτη εθνική συνειδησιακή διαφοροποίηση-αφύπνιση, με φορείς τους λόγιους και τις τάξεις των εμπόρων, των βιοτεχνών, των ναυτικών, των φτωχών αγροτών, των κολίγων και των δούλων που επεδίωκαν, το κάθε κοινωνικό στρώμα βέβαια με διαφορετικό τρόπο, την απελευθέρωσή τους από την κυρίαρχη τάξη των φεουδαρχών, των κληρικών και των στρατιωτικών «*με αίτημα τις πολιτικοκοινωνικές μεταρρυθμίσεις που θα προστάτευαν και θα προωθούσαν το εμπόριο και την ανερχόμενη βιομηχανία*»[6].

Η κυριαρχία του ελληνόφωνου στοιχείου ανάμεσα σ' αυτά τα στρώματα είχε στην πορεία του χρόνου σαν αποτέλεσμα την ιδέα της μετατροπής της φεουδαρχικής βυζαντινής αυτοκρατορίας σε ένα αστικό ελληνικό βασίλειο μέχρι και «*την ίδρυση ενός ανεξάρτητου ελληνικού έθνους*»[7] ιδέα που σε εξαιρετικές περιπτώσεις ξεπερνούσε και τον αστικό χαρακτήρα των αλλαγών, όπως δείχνει η περίπτωση της Κομμούνας της Θεσσαλονίκης (1342-1349) [8]. Οι διαρκείς αγροτικές εξεγέρσεις αναστάτωναν

την ραγδαία παρακμάζουσα βυζαντινή αυτοκρατορία, έσπρωχναν τις εξελίξεις και ωρίμαζαν την σκέψη και την ιδέα για διεκδίκηση ενός πιο σύγχρονου τρόπου οργάνωσης της οικονομίας και της κοινωνίας η οποία βρήκε τους καλύτερους για την εποχή εκφραστές της στα πρόσωπα των ουμανιστών φιλοσόφων του Γεωργίου Πλήθωνα Γεμιστού και του μαθητή του Βησσαρίωνα. Όμως η διαδικασία εμφάνισης και κύρια της ωρίμανσης της εθνικής ιδέας δεν είναι ζήτημα υποκειμενικής βούλησης γιατί αυτή πορεύεται παράλληλα με την εμφάνιση και την ανάπτυξη του κεφαλαιοκρατικού τρόπου παραγωγής και συσσώρευσης ιδιωτικού πλούτου, η οποία αυτή τη συγκεκριμένη περίοδο και στη συγκεκριμένη περιοχή οξύνονταν και αυξάνονταν δυναμικά, μέχρι που το 1453 η ορμή του πρωτόγονου κατακτητικού και ληστρικού τουρκικού στρατιωτικού φεουδαρχισμού διέλυσε το βαθιά διχασμένο, μεταξύ παπικής τιάρας και σουλτανικού τουρμπανιού, Βυζάντιο και γύρισε τον από τη Δύση προς την Ανατολή πορευόμενο αναπτυξιακό άξονα της ιστορίας προς την ακριβώς αντίθετη κατεύθυνση, από την Ανατολή προς την Δύση. Με αυτό το βίαιο και κοσμοϊστορικό γεγονός διακόπηκε η κύηση της ιστορίας για την αστική μετεξέλιξη της νοτιανατολικής Ευρώπης[9] , όπως τουλάχιστον τη φαντάστηκε αργότερα ο Ρήγας Φεραίος[10] και μαζί με τα απόνερα της αποβολής χάθηκε και το σπέρμα, η ιδέα για το ελληνικό έθνος.

Η επέκταση της οθωμανικής κατοχής στη Βαλκανική Χερσόνησο και στις χώρες της Ανατολικής Ευρώπης που στηρίζονταν στην σκληρή κεφαλική φορολόγηση όλων των υπηκόων[11] και αδιαφορούσε για την παραγωγή έκλεισε εντελώς τους εμπορικούς δρόμους προς την Ασία. Η αγροτική παραγωγή παραμελήθηκε γιατί οι αγροτικοί πληθυσμοί εγκατέλειψαν μαζικά τις πεδιάδες και ανέβηκαν στα βουνά, τα εμπορικά και οι βιοτεχνίες καταστράφηκαν και λεηλατήθηκαν με αποτέλεσμα κάθε εμπορική σχέση με τον έξω κόσμο να περιοριστεί σε πολύ χαμηλά επίπεδα. Η παραγωγή για αυτοκατανάλωση που σταδιακά ξεπερνιόταν στο ύστερο Βυζάντιο έγινε υπό τις καινούργιες συνθήκες ο πιο ασφαλής τρόπος για την επιβίωση του πληθυσμού. Η εσωτερική αγορά που είχε διαμορφωθεί με την συνεχώς αυξανόμενη παραγωγή και διακίνηση

προϊόντων διαλύθηκε και οι σταδιακά αναπτυσσόμενες παραγωγικές δυνάμεις υποχώρησαν δραματικά[12].

Οι κλειστοί πια, μετά το 1453, εμπορικοί δρόμοι που συνέδεαν την Βόρεια, Κεντρική και Δυτική Ευρώπη με την Ασία περνούσαν από τα Νότια Βαλκάνια και την Ανατολική Μεσόγειο καθορίζοντας έτσι τον αναπτυξιακό άξονα του τότε γνωστού κόσμου, κέντρο του οποίου ήταν αναγκαστικά ο ελλαδικός χώρος, προκαλούσαν οικονομική ασφυξία στην Δυτική Ευρώπη, η οποία για να αποκτήσει ξανά πρόσβαση στις πρώτες ύλες και στα προϊόντα της Ασίας αναζήτησε δρόμο προς την Ινδία από τη Δύση. Ο «*ασιατικός τρόπος παραγωγής*», σε αντίθεση με τον από τους κόλπους της δυτικής φεουδαρχίας αναδυόμενο και σταθερά ανερχόμενο «*δυτικό τρόπο παραγωγής*» [13] δεν ευνοεί την καπιταλιστική παραγωγή και την πρωτογενή συσσώρευση του κεφαλαίου με αποτέλεσμα την σταδιακή ήπια αποικιοποίηση-εξάρτηση της οθωμανικής αυτοκρατορίας από τις ανερχόμενες καπιταλιστικές οικονομίες της Δυτικής Ευρώπης και κύρια της Αγγλίας και της Γαλλίας. η οποία ξεκίνησε με το προνομιακό γι αυτές «**καθεστώς των διομολογήσεων**».

Οι διομολογήσεις ήταν ένα είδος διακρατικών συμφωνιών ανάμεσα σε μια μεγάλη ευρωπαϊκή καπιταλιστική δύναμη και στον Σουλτάνο για την αποκλειστική συνεργασία και οικονομική εκμετάλλευση των πλουτοπαραγωγικών πηγών μιας περιοχής, ή ενός οικονομικού κλάδου της αυτοκρατορίας από την πλευρά της προνομιούχας χώρας. Η πρώτη σημαντική διομολόγηση υπογράφηκε το 1535 μεταξύ του Σουλτάνου Σουλεϊμάν και του Γάλλου αυτοκράτορα Φραγκίσκου του Πρώτου και αφορούσε στην μονοπώληση του εμπορίου με τις περιοχές της Λεκάνης της Μεσογείου από την Γαλλία, η οποία άρχισε να απλώνει συστηματικά ένα τεράστιο δίκτυο προξενείων και εμπορικών αντιπροσωπειών σε όλες τις πόλεις και τα λιμάνια αυτής της περιοχής της οθωμανικής αυτοκρατορίας [14]. Έτσι «*η Ανατολή έγινε μια χωρίς σύνορα αποικία των Γάλλων, όπου μπορούσαν να πωλούν τα προϊόντα τους και να αγοράζουν με ιδιαίτερα ευνοϊκούς όρους*»[15], καθεστώς που επέτρεπε μόνο σε γαλλικά πλοία να πλέουν στα λιμάνια της

περιοχής. Αυτό το ειδικό για τους Γάλλους καθεστώς κράτησε μέχρι την συνθήκη Κιουτσούκ-Καϊναρτζή του 1774 που έκλεισε τον μεγάλο ρωσοτουρκικό πόλεμο στον οποίο η Ρωσία επέβαλε καθεστώς ελεύθερης ναυσιπλοΐας ακόμα και για ποντοπόρα ελληνόκτητα πλοία υπό ρωσική σημαία, πράγμα που άνοιξε καινούργιες προοπτικές για τις οικονομίες και τις κοινωνίες των νησιών του ελλαδικού χώρου.

Είναι πολύ χαρακτηριστική η περιγραφή ενός Γάλλου προξένου στη Θεσσαλονίκη για την έκταση και το βάθος των διομολογήσεων, όπως διασώζεται σε μια έκθεσή του με ημερομηνία 9/7/1691: «Δεν υπάρχει άλλος τόπος, χωρίς εξαίρεση, που οι υπήκοοι του Βασιλιά της Γαλλίας να είναι τόσο ελεύθεροι και τόσο ευυπόληπτοι. [...] Τόσο πολύ έχω αποκτήσει την εμπιστοσύνη των τοπικών αρχών και ιδίως του Πασά, που είναι ένας λογικός άρχοντας, ώστε να μπορώ να πω ότι κυβερνώ. Τίποτα ακόμα δεν μου έχει αρνηθεί απ' ό,τι του έχω ζητήσει. [...] Δεν υπάρχει παρά μόνο μια δυσκολία. Δεν υπάρχουν εδώ εμπορεύματα για να πάρει κανείς έναντι εκείνων που θα φέρνει. [...] Η Θεσσαλονίκη που ήτανε μια πόλη μεγάλου εμπορίου (θα μπορούσε) να ξαναγίνει αν απεκαθίστατο εδώ ένα εμπόριο όλων αυτών των εμπορευμάτων. [...] Όσο για τους Έλληνες και τους Εβραίους έχω κάθε ελευθερία να τους τιμωρώ μόνος μου...» [16].

Από την άλλη πλευρά και η Αγγλία προσπαθούσε και κατάφερε προσφέροντας εγγυήσεις για την ακεραιότητα της οθωμανικής αυτοκρατορίας να βελτιώνει τις σχέσεις της με την Πύλη, με απώτερο σκοπό να εμποδίσει την έξοδο της Ρωσίας στη Μεσόγειο. Ήδη από το 1520 βρίσκεται διορισμένος ο πρώτος Άγγλος πρέσβης στην Κρήτη και η Βασίλισσα Ελισάβετ επέκτεινε με το καθεστώς των διομολογήσεων σημαντικά το αγγλικό εμπόριο, μετά από συμφωνία με τον Σουλτάνο μέσω της Company of Merchants of the Levant [17]. Ο ιστορικός Τάκης Σταματόπουλος, μάλιστα, καταγράφει συστηματική στρατολόγηση, τόσο από τους Γάλλους όσο και κύρια από τους Άγγλους προξένους και εμπορικούς αντιπροσώπους, Ελλήνων συνεργατών για εμπορικοστρατηγικούς λόγους, με σκοπό

να εμποδίσουν την ανάπτυξη ενός οικονομικά αυτόνομου στρώματος αυτόχθονων βιοτεχνών, εμπόρων, ναυτικών και τεχνητών, εντός του ελλαδικού χώρου που θα μπορούσε να μετεξελιχθεί σε καθοδηγητικό πυρήνα ενός απελευθερωτικού αγώνα [18]. Υπ' αυτές τις συνθήκες μόνο στοιχεία που ήσαν διατεθειμένα να δουλέψουν ανεπιφύλακτα για τους κατακτητές και τους καινούργιους πάτρωνές τους και ενάντια σε κάθε ιδέα εθνικής διεκδίκησης προς όφελος των Ελλήνων μπορούσαν να έχουν κάποια οικονομική, κοινωνική και πολιτική επιτυχία [19].

Αυτά τα λίγα στοιχεία είναι αρκετά για να κατανοηθεί το πώς συντελέστηκε εντός του ελλαδικού χώρου, όπως στη συνέχεια θα δούμε και στο εξωτερικό, η εμφάνιση ενός νόθου αστισμού, ο οποίος ως συγκροτημένη τάξη παραιτήθηκε εξ' αρχής από την κύρια λειτουργία της ως αυτόνομος οργανωτής της παραγωγής και ως καθοδηγητής του αγώνα ενάντια στην οθωμανική κυριαρχία, ενάντια στον φεουδαρχισμό και ενάντια στις αποικιακές δυνάμεις για ένα ανεξάρτητο ελληνικό έθνος. Αυτό το νόθο κοινωνικοπολιτικό μόρφωμα βρίσκεται σταθερά και αδιάκοπα από την παρά-φύσει γέννησή του μέχρι σήμερα στην υπηρεσία των πατρώνων του και γι αυτό σε ασίγαστη εμφυλιοπολεμική σχέση με τον ελληνικό λαό που προσπαθεί κάθε τόσο να απελευθερωθεί από ότι και όποιον τον καταπιέζει και τον καταδικάζει να ζει στην μιζέρια και υπό άμεση ή έμμεση εξάρτηση και καταλήστευση του πλούτου του και του πολιτισμού του.

Ήταν, συνεπώς, το καθεστώς των Διομολογήσεων που μετέτρεψε τη Βαλκανική Χερσόνησο και ιδιαίτερα τον υπόδουλο στον βάρβαρο οθωμανισμό ελλαδικό χώρο σε ενδοχώρα των καπιταλιστικών μητροπόλεων στην οποία διαμορφώθηκαν σε καθεστώς διπλής και τριπλής κατοχής οικονομικές και κοινωνικές δομές εξαρτημένες και συμπληρωματικές προς την αναπτυξιακή στρατηγική και τις αναπτυξιακές ανάγκες των μητροπολιτικών κέντρων. Αυτή η εξέλιξη διαμόρφωσε οικονομικά και κοινωνικά στρώματα που είχαν συνδέσει την ύπαρξή τους με τον ρόλο του μεταπράτη, πράγμα που δεν τους επέτρεπε να σκέπτονται ελληνικά και εθνικά με συνέπεια αυτά τα προνομιούχα οικονομικά και κοινωνικά στρώματα

να εξελιχθούν με τις ευλογίες φυσικά του κυρίαρχου κλήρου σε συνεργάτες του κατακτητή και των προστατών τους και σε προδότες του λαού και του τόπου τους. Είναι το Είναι, για να ξαναθυμηθούμε τον Μαρξ, που καθορίζει τη συνείδηση και όχι το αντίθετο και ένα τόσο διεστραμμένο και νόθο Είναι καταλήγει σε έναν κομπραδόρικο, μπάσταρδο και διεστραμμένο αστισμό που πιθηκίζει και χορεύει στους ρυθμούς των πολλών αφεντικών του.

Η ιστορία γύρισε πια οριστικά και για πολλούς αιώνες την πλάτη στην Ελλάδα, που πρωτοπόρα πάσχιζε από τον 11^ο αιώνα για μια αστική αναγέννηση, και μ' αυτό δεν εξαφάνισε από αυτόν τον τόπο μόνο τις όποιες προοδευτικές φιλοδυτικές δυνάμεις του 14^{ου} και 15^{ου} αιώνα, αλλά έκανε κάτι πολύ χειρότερο, στραγγάλισε κυριολεκτικά την όποια αυτόχθονη εθνογενετική διαδικασία με την βίαιη επιβολή εξαρτημένων και συμπληρωματικών, στις μητροπολιτικές οικονομίες, οικονομικών δομών που ακόμα και μέχρι σήμερα μένουν σχεδόν αναλλοίωτες. Αντίθετα σε περιοχές όπου η μεγάλη αντιφεουδαρχική συμμαχία με ηγέτιδα δύναμη το ανερχόμενο στρώμα των βιομηχάνων, εμπόρων και τραπεζιτών κεφαλαιοκρατών κατάφερε να πάρει την πολιτική, δηλαδή την νομοθετική, εκτελεστική και δικαστική, εξουσία στα χέρια της εκεί προχώρησαν γρήγορα και σε βάθος οι αναγκαίες μεταρρυθμίσεις με αποτέλεσμα την επαναστατικοποίηση των παραγωγικών δυνάμεων και την γρήγορη ανάπτυξη του καπιταλισμού στην πιο καθαρή εθνική μορφή του με κύρια χαρακτηριστικά την μετατροπή μεγάλων τμημάτων του πλανήτη σε αποικιακές ενδοχώρες από τις οποίες προμηθεύονταν πρώτες ύλες και αγροτικά προϊόντα και τις εφοδίαζαν με βιομηχανικά προϊόντα, εμποδίζοντάς τες να σχεδιάσουν και να πραγματοποιήσουν την δική τους αδέσμευτη ανάπτυξη.

Οι εξελίξεις στον ελλαδικό χώρο, φυσικά και όχι μόνο, ακολούθησαν μια εντελώς διαφορετική πορεία. Μετά την πτώση του Βυζαντίου διαπιστώνεται μια ολοκληρωτική διάβρωση της υπάρχουσας κοινωνική δομής, διαστρωμάτωσης και πυραμίδας. Τάξεις του ανώτερου κλήρου και της κρατικής γραφειοκρατίας δεν λειτούργησαν ως Πέμπτη Φάλαγγα μόνο πριν από την πτώση της

Πόλης, αλλά και μετά προσχώρησαν στην υπηρεσία της εξουσίας του Σουλτάνου ως δοτοί κατακτητές και ιμάντες μεταφοράς της πολιτικής του προς τους υπηκόους του, λεηλατώντας άγρια τους 'ομόθρησκους' και τους υποτιθέμενους ομοεθνείς τους. Μάλιστα ο Έλληνας 'πολιτικός ηγέτης των ανθενωτικών' και φιλοοθωμανικών δυνάμεων [20] ανακηρύχτηκε, για τη συμβολή του στην κατάληψη της Πόλης, από τον Σουλτάνο σε 'Πατριάρχη των ορθοδόξων Ελλήνων'.

Τα πλατιά λαϊκά στρώματα μετακινήθηκαν, όπως είναι γνωστό, προς τους δύσβατους ορεινούς όγκους της χώρας, όπου αναπτύχθηκε το φαινόμενο του αμεσοδημοκρατικού ελληνικού κοινοτισμού [21], με σκοπό να περιορίσουν τις συνέπειες της τριπλής κατοχής και καταπίεσης από την εξουσία του σουλτάνου, από τους ντόπιους συνεργάτες του και από τους ξένους που απόκτησαν αποκλειστικά προνόμια να λυμαίνονται τον πλούτο της χώρας. Βέβαια τα όρια ανάπτυξης και επέκτασης αυτού του κοινοτικού τρόπου παραγωγής ήταν, για λόγους φυσικούς και κοινωνικοπολιτικούς, περιορισμένα, αλλά αυτό δεν τον εμπόδισε να διατηρήσει την ελληνική γλώσσα, τον ελληνικό πολιτισμό και τις αντίστοιχες παραδόσεις του που στη συνέχεια αποτέλεσαν τον πυρήνα και τον άτακτο στρατό της νέας εθνικής συνείδησης των Ελλήνων.

Παράλληλα με τον ορεινό ελληνικό κοινοτισμό διαμορφώνεται το φαινόμενο της ελληνικής διασποράς, με πυρήνα τις 'Ελληνικές Κοινότητες, ή Παροικίες', από διωγμένους και καταδιωκόμενους Έλληνες που καταφεύγουν στις παραδουνάβιες χώρες, στην Αίγυπτο, στην Γαλλία και στην Αγγλία και ασχολούνται κατά κανόνα με το εμπόριο και τις θαλάσσιες μεταφορές συνδέοντας οικονομικά τον τόπο καταγωγής τους με την αγορά της χώρας που έχουν εγκατασταθεί, πράγμα όμως που αλλοιώνει καθοριστικά την εθνική τους συνείδηση. Κι αυτό γιατί τώρα αυτή συνδέεται με το καινούργιο, αλλά εκτός ελλαδικού χώρου, είναι τους, με τα ατομικά τους συμφέροντα που ταυτίζονται άμεσα με τα συμφέροντα των 'νέων τους πατρίδων', οι οποίες τους ενσωμάτωσαν βέβαια με σχετικά μεγάλη ευκολία και τους έδωσαν την ευκαιρία να

εξελιχθούν σε μεγαλέμπορους, μεγαλοτραπεζίτες, μεγαλοδιπλωμάτες, φιλόσοφους και επιστήμονες, ωστόσο όχι χωρίς όρια και δεσμεύσεις, γιατί σχεδόν ποτέ και σε κανέναν δεν επέτρεψαν να εξελιχθεί σε ανταγωνιστή βιομήχανο που θα μπορούσε να μεταφέρει βιομηχανική τεχνογνωσία στην πρότερη, νοσταλγική και αγαπημένη του πατρίδα, την Ελλάδα, που θα γεννούσε ιδέες για μια αδέσμευτη και αυτοδύναμη βιομηχανική ανάπτυξη. Αυτή η, εκτός χώρου-χώρας, σε διαφορετικό και ταχύτερο χρονικό ρυθμό και χωρίς τη συμμετοχή του ελληνικού λαού, ανάπτυξη του ελληνικού αστισμού, ως κομπραδόρικη και «νόθα αστικοποίηση»[22] , όχι μόνο δεν έκανε τίποτα για να αποτρέψει την αποικιοποίηση της υπόδουλης Ελλάδας, αντίθετα συνέβαλε πλουτίζοντας σε βάρος της, πραγματικότητα που στάθηκε μοιραία για την μετέπειτα Ελλάδα της περιορισμένης ελευθερίας, ανεξαρτησίας και εθνικής κυριαρχίας. Το γεγονός πως πολλοί από αυτήν την νόθα ελληνική αστική τάξη του εξωτερικού επέστρεψαν κάποια στιγμή στην απελευθερωμένη από τον απλό λαό, αλλά εδαφικά πετσοκομμένη Ελλάδα δεν μπορεί να εννοηθεί ως πατριωτισμός, αλλά ως απόπειρα ποδηγέτησής της προς την πλευρά των προστάτιδων δυνάμεων.

Αυτός είναι και ο λόγος που η εθnikοκοινωνικοαπελευθερωτική επανάσταση του 1821 δεν κατάφερε ουσιαστικά κανέναν από τους στόχους της, γιατί δεν είχε καμιά κοινωνική τάξη ηγέτη εκτός από κάποια γνήσια αστικοπατριωτικά στοιχεία θαμπωμένα από την Γαλλική Επανάσταση, τα οποία οι συνεργάτες του κατακτητή και των λεγόμενων 'προστάτιδων δυνάμεων' τα τσάκισαν για την νομή της εξουσίας. Έτσι γεννήθηκε ο στρεβλός και εξαρτημένος περιφερειακός **ελληνικός πλιατσικοκαπιταλισμός** που ως τέτοιος αδυνατεί να προσαρμοστεί στα σαλόνια των δημιουργών-προστατών του, στα οποία περιφέρεται ως ζήτουλας κάποιας δόσης για να παρατείνει την μίζερη ύπαρξή του. Όλη αυτή η διαχρονική διαπλοκή ετερόκλητων αντικοινωνικών, αντεθνικών, ταξικών και εγωιστικών συμφερόντων που οδήγησαν στον χρονικά πολύ καθυστερημένο, δύσμορφο, καχεκτικό, και εξαρτημένο ελληνικό καπιταλισμό, ως αποπαίδι του μητροπολιτικού καπιταλισμού των χωρών της Κεντρικής και Βόρειας Ευρώπης ο Ξενοφών Ζολώτας την

περιγράφει διακριτικά με τα παρακάτω λόγια: «Η Ελλάς κατέχει τας κυριότερας ύλας δια την ανάπτυξιν βιομηχανίας μετάλλων και ιδία σιδηροβιομηχανίας, [...] αλλά η ελληνική βιομηχανία συνάντησε πολλές δυσχερείας. Μέχρις εσχάτων εισέτι οι εν Ελλάδι Τράπεζαι και δη η Εθνική Τράπεζα της Ελλάδος κατείχοντο υπό της αντιλήψεως ότι η Ελλάς δεν ήτο χώρα κατάλληλος δια βιομηχανική ανάπτυξιν.[...] Αι Τράπεζαι ενήργησαν εν προκειμένω όλως αντιθέτως προς ότι ώφειλον να πράξωσιν αποκλείωσαι σχεδόν την βιομηχανίαν εκ του κύκλου δράσεως αυτών»[23]. Προφανώς, ο Ζολώτας κάνει λάθος ή παρακάμπτει την πραγματικότητα, γιατί οι τράπεζες ενήργησαν σύμφωνα με τα σχέδια των ιδρυτών, των χρηματοδοτών και των μετόχων τους, τα οποία ήταν σαφώς και κατηγορηματικά αντίθετα με την ιδέα η Ελλάδα να εξελιχθεί σε ανταγωνιστή των μητροπολιτικών κέντρων, πράγμα που εγγυήθηκαν όλα τα ανδρείκελα της μοναρχίας καθώς και τα ξενόδουλα πολιτικά κόμματα.

Το γεγονός ότι τα πολιτικά κόμματα έπαψαν πια να κοσμούνται με το επίθετο των προστατών τους, γαλλικόν, αγγλικόν, ρωσικόν, αργότερα και αμερικανοχουντικόν 'κόμμα', οφείλεται προφανώς στη αλλαγή τακτικής της παραπλάνησης και για τον πρόσθετο λόγο ότι οι σύγχρονες καπιταλιστικές εξελίξεις αναδιάρταξαν τα πολιτικά κόμματα στην Ελλάδα, προφανώς και όχι μόνο, σε ομοσπονδίες συνύπαρξης λυκοσυμμαχικών ομαδοποιήσεων από όλες τις χώρες που ασκούν πατρωνία πάνω στα οικονομικά, κοινωνικά και πολιτικά πράγματα της χώρας, με σκοπό την ισορροπία του συστήματος εξάρτησης και το ανάλογο, με την επιρροή της κάθε ξενόδουλης πολιτικής ομάδας στο αστικό κοινοβούλιο και στο εκάστοτε κυβερνητικό σχήμα, μοίρασμα.

Σήμερα, στον 21^ο αιώνα, που βιώνουμε μαρτυρικά την μεγάλη επίθεση του ενάντια στην ανθρωπότητα και στον πολιτισμό της, το ξεπέραςμα αυτής της, για τους λίγους, χρυσοφόρας παθογένειας δεν μπορεί να γίνει με επαρχιώτικους εθνικισμούς, ψευτοαριστερούς τσαμπουκάδες κεφαλαιοκρατικούς συνασπισμούς και ΝΑΤΟϊκούς χωροφύλακες που εμποδίζουν το καινούργιο να γεννηθεί. Γιατί αυτό προϋποθέτει

μια ριζικά διαφορετική και συθέμελα, αλλά ολιστικά κοινωνική και ήπια, ανατρεπτική κοσμοαντίληψη ευρέως πεδίου και μεγάλου βάθους που θα καταργεί κάθε μορφής οικονομική και κοινωνική ανισότητα. Αυτό όμως προϋποθέτει εκλαϊκευμένη επιστημονικά έγκυρη και κοινωνικά χρήσιμη Γνώση σε επίπεδο Επίγνωσης και οικουμενικής ουμανιστικής Συνείδησης που θα καταλήγει σε μια νέα αρχιτεκτονική συγκρότηση της κάθε τοπικής κοινωνίας μέχρι το οικουμενικό επίπεδο. Αντί γι αυτό οι κυβερνώντες μας διαχρονικά υποτάσσουν την παιδεία και την έρευνα στο κυρίαρχο θρήσκευμα, μας ταΐζουν ανοησίες, ουσίες και εξουσίες, μύθους, κομματικές ιδεολογίες και κάθε λογής πνευματικά σκουπίδια, οπότε το ερώτημα παραμένει πότε θα μάθουμε την ιστορία μας για να ξέρουμε από πού ερχόμαστε και πού πάμε σαν άτομα, σαν λαός, σαν Ελλάδα και Ελληνισμός και σαν ανθρωπότητα;

[1] Επεξεργασμένο και συντομευμένο απόσπασμα από το: Lambos Kostas D., Abhängigkeit und fortgeschrittene Untere Entwicklung dargestellt am Beispiel der Landwirtschaft Griechenlands, R. G. Fischer Verlag, Frankfurt am Main 1981, [Λάμπος Κώστας, Εξάρτηση, προχωρημένη υπανάπτυξη και αγροτική οικονομία της Ελλάδας. Μια συμβολή στη μελέτη του (ελληνικού) περιφερειακού καπιταλισμού και των εναλλακτικών στρατηγικών ανάπτυξης, ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΑΙΧΜΗ, Αθήνα 1983, σε μετάφραση της Κατερίνας Λιάπτη], σελ. 105-119.

[2] Wapenhans W., Griechenland: Untersuchungen über die Wirtschaft eines continentaleuropaeisches Entwicklungslandes, Giessen 1960, Seite 11.

[3] Βλέπε σχετικά, Κορδάτος Γιάννης, Η κοινωνική σημασία της επανάστασης του 1821, ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΕΠΙΚΑΙΡΟΤΗΤΑ, Αθήνα 1974, 7^η έκδοση, σελ. 21 και επόμενες

[4] Μιχαήλ Ψελλός (1018-1078): Βυζαντινός λόγιος, ιστορικός, φιλόσοφος, πολιτικός και διπλωμάτης με πολύ σημαντικό διδακτικό και συγγραφικό έργο σε όλους τους κλάδους των γραμμάτων και των επιστημών.

[5] Βλέπε σχετικά Ροδάκης Περικλής, Τάξεις και στρώματα στην νεοελληνική κοινωνία, Αθήνα 1975, σελ. 161-162, καθώς επίσης και Κορδάτος Γιάννης, Ακμή και παρακμή του Βυζαντίου, Αθήνα 1974, 3^η έκδοση, σελ. 390 κ. επ.

[6] Βλέπε Κορδάτος Γιάννης, Ακμή και..., ό. π., σελ. 36. Βλέπε επίσης, Kabanias Panajotis, Zur Lange der abhängigen Arbeit in Griechenland, Frankfurt am Main 1964, Seite 13-14 and 229.

[7] Κορδάτος Γιάννης, Ακμή και..., ό. π., σελ. 37.

[8] Κορδάτος Γιάννης, Η Κομμούνια της Θεσσαλονίκης, ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΣΥΛΛΟΓΗ, Αθήνα 2009.

[9] «Η τουρκική κυριαρχία έθεσε τέλος στην ύπαρξη της βυζαντινής αυτοκρατορίας και εμπόδισε αυτόν τον κρατικό σχηματισμό να φτάσει βαθμιαία στα στάδια της αστικής αφύπνισης και της λαϊκής εξέγερσης», Μαθιόπουλος Βάσος, Η ιστορία του κοινωνικού ζητήματος και του σοσιαλισμού στην Ελλάδα (1821-1961), Hanover 1961, σελ., 16.

[10] Βλέπε, Κορδάτος Γιάννης, Ρήγας Φεραίος και Βαλκανική Ομοσπονδία, Αθήνα 1974.

[11] Ο κεφαλικός φόρος, γνωστός και ως χαράτσι, πληρώνονταν κάθε χρόνο και ανεξάρτητα από την ηλικία και την παραγωγική-φοροδοτική ικανότητα του φορολογούμενου ατόμου και μάλιστα έναντι απόδειξης με την ένδειξη ότι «ο αναφερόμενος επιτρέπεται να φέρει το κεφάλι του στους ώμους του για έναν ακόμα χρόνο», αναφέρεται στο: Ζωγράφος Δημήτριος, Ιστορία της ελληνικής Γεωργίας, Αθήνα 1976, 2^η έκδοση, τόμος 3^{ος}, σελ.26. Βλέπε επίσης Σιδέρης Α., Η γεωργική πολιτική της Ελλάδας κατά την λήξασαν εκατονταετία (1833-1933), Αθήνα 1934, σελ. 18, υποσημείωση 3.

[12] Βλέπε σχετικά Deppe Frank und Steinhaus Kurt, Zur Vorgeschichte des ‚underdevelopment‘ und der ‚nationalen

Befreiung', in: DAS ARGUMENT, Bd. 34, Juni 1965, Seite 17.

[13] Για το μοντέλο του ασιατικού τρόπου παραγωγής βλέπε: Marx Karl, Zur Kritik der politischen Ökonomie, στο MEW, Bd. 13, Berlin 1961.

[14] Βλέπε διεξοδικά, Σταματόπουλος Τάκης, Ο εσωτερικός αγώνας, Αθήνα 1970, τόμος IV, σελ. 603 και 626-629.

[15] Όπου παραπάνω..., σελ. 627.

[16] Αναφέρεται στο: Μάξιμος Σεραφείμ, Η αυγή του ελληνικού καπιταλισμού, Αθήνα 1973, 3^η έκδοση, σελ. 76-77 και 79-80.

[17] Κορδάτος Γιάννης, ΟΙ επεμβάσεις των Άγγλων στην Ελλάδα, Αθήνα 1974, 3^η έκδοση, σελ. 17 κ. επ.

[18] Σταματόπουλος Τάκης, Ο εσωτερικός αγώνας..., σελ. 17-16 και 630.

[19] «Οι Έλληνες στην Τουρκία αποτελούν μαζί με τους Ιουδαίους το κύριο σώμα των εμπόρων στα λιμάνια και στις πόλεις της ενδοχώρας. Σε μερικές περιφέρειες είναι γεωργοί. Πουθενά όμως, με εξαίρεση την Θεσσαλία και ίσως και την Ήπειρο δεν παίζουν σαν έθνος οποιοδήποτε ρόλο, ούτε από άποψη αριθμού και πυκνότητας, ούτε και από άποψη εθνικής συνείδησης», Marx Karl, Britische Politik. Tuerkei, in: New York Daily Tribune 7/4/1835, MEW, Bd. 9, Berlin 1960, Seite 10.

[20] «Ενάντια στην ένωση» της λεγόμενης 'ανατολικής ορθόδοξου Εκκλησίας' με την επίσης λεγόμενη 'δυτική παπική Εκκλησία' ήταν το βασικό σύνθημά τους, αλλά στην πραγματικότητα οι διαφορές τους βρίσκονταν στην σκληρή σύγκρουση διαφορετικών οικονομικών ταξικών συμφερόντων που κρύφτηκαν πίσω από το δήθεν δογματικό σχίσμα και συνδέονταν με διαφορετικές εξωτερικές δυνάμεις.

[21] Βλέπε σχετικά Καραβίδας Κώστας Δ., Αγροτικά, Αθήνα 1978, 2^η έκδοση και Καραβίδας Κώστας Δ., Σοσιαλισμός και κοινοτισμός

:δοκίμιο περί των γεωοικονομικών και κοινωνικών βάσεων του πολιτισμού των ελληνικών χωρών, Αθήνα 1930.

[22] Φίλιας Βασίλης, Κοινωνία και εξουσία στην Ελλάδα. Η νόθα αστικοποίηση 1800-1864, Αθήνα 1974.

[23] Zolotas Xenophon, Griechenland auf dem Weg der Industrialisierung, Leipzig-Berlin 1924, (Η Ελλάς εις το στάδιον της εκβιομηχανίσεως, Λειψία-Βερολίνο 1924), Ελευθερουδάκης Αθήνα 1926 1^η έκδοση στα ελληνικά και Τράπεζα της Ελλάδας 1977, 2^η έκδοση, σελ. 58 και 124.

ΠΗΓΗ /ΦΩΤΟ : <http://classlessdemocracy.blogspot.gr>